

مراکز و مؤسسات بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی (شناخت، خدمات، دیدگاهها)

مقدمه

۱- ضرورت وجود مراکز و مؤسسات بین‌المللی کتابداری برای رشد و توسعه این حرفه

در عصر حاضر علم کتابداری نوین فراسوی مرزها گام نهاده و پیشرفت کرده‌است. تشخیص این واقعیت که کتابخانه‌های سراسر جهان مشکلات مشابه بسیاری دارند به تشکیل سازمانها و همکاری بین‌المللی انجامید. پیشرفت روزافزون همکاری بین کتابخانه‌ها در همه سطوح است همکاری کتابخانه‌های منطقه‌ای، همکاری کتابخانه‌های دانشگاهی، همکاری کتابخانه‌های اختصاصی و همکاری کتابخانه‌های ملی نمونه‌ای از این همکاری‌هاست.

۲- اهداف مشترک مراکز و مؤسسات بین‌المللی کتابداری

۱- امکان تبلور آراء مرتبط با کتابداری از طریق تشکیل کنفرانسها، کنگره‌ها و سمپوزیومها و کارگاهها و

انتشارات.

۲- تلاش در جهت حرفه‌ای شدن و شناساندن اهمیت حرفه کتابداری.

۳- همکاری با دیگر سازمانهای داخلی و خارجی به منظور رشد و گسترش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

۴- تبلیغ کتابخانه‌ها و کوشش در جهت توسعه و پیشبرد آنها.

۵- فراهم آوردن امکانات مالی برای تحقیق در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

۶- انجام کارهای تحقیقاتی به منظور گسترش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

۷- برگزاری برنامه‌های آموزشی مستمر و ترویج آموزش کتابداری.

۸- وضع استانداردهای بین‌المللی برای جنبه‌های گوناگون حرفه کتابداری.

۹- اعطای امتیاز، حق عضویت، جوایز و... به اعضای خود.

۱۰- حمایت از هدفهای حرفه‌ای، اعضاء و کتابداران.

۳- پیشینه تحقیق

کم توجهی در تحقیقات فارسی به مراکز و مؤسسات بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی با وجود اهمیت فراوانی

که شناخت این مؤسسات برای دانشجویان کتابداری و کتابداران دارد شایان توجه است:

۱- در پایان‌نامه‌ها، نشریات تخصصی، مجموعه مقالات و سایر تحقیقات

با جستجویی که در دو کتاب کتابشناسی اطلاعات و ارتباطات / محمد فرحزاد و چکیده‌نامه پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی / ماندانا صدیق‌بهزادی انجام شد فقط یک مورد پایان‌نامه فوق‌لیسانس در این مورد با مشخصات زیر یافت شد:

وثوق، سودابه. راهنمای سازمانهای ملی و بین‌المللی کتابداری و دبیزش، استاد راهنما پوری سلطانی، پایان‌نامه فوق‌لیسانس، تهران، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی، ۱۳۵۸.

ظاهراً همین پایان‌نامه در همان سال با مشخصات زیر به چاپ رسیده است:

وثوق، سودابه. راهنمای سازمانهای ملی و بین‌المللی کتابداری و دبیزش، زیر نظر پوری سلطانی، تهران، مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۵۸. ۲۵۳ ص.

این تحقیق راهنمایی است حاوی اطلاعاتی چند در مورد بسیاری از سازمانهای ملی، بین‌الدولی و بین‌المللی که در زمینه‌های کتابداری، دبیزش، اطلاع‌رسانی، بایگانی و جنبه‌های مربوط به آن فعالیت می‌کنند. این راهنما شامل ۴۵۳ سرشناسه و ۳۶۱ شناسه ارجاعی است.

همچنین مقاله مستقلی در این مورد با مشخصات زیر به چشم خورد:

بهنام، مهوش. انجمنهای ملی و بین‌المللی کتابداری، نامه انجمن کتابداران ایران، ش ۴، زمستان ۵۴، صص ۵۹۶-۵۶۲.

سایر مقالات پیدا شده در این موضوع گزارشهای کنفرانسهای مختلف بوده است.

۲- در کتابهای تخصصی

نتیجه جستجو در کتابهای پایه و تخصصی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در این موضوع چنین بوده است:

۱- اصطلاحنامه کتابداری / پوری سلطانی و فروردین راستین در این کتاب از ۱۳ انجمن بین‌المللی کتابداری^۱

و ۱۳ سازمان^۲ نام برده شده و در مورد هریک توضیح مختصری داده شده‌است.

۲- شناختی از دانش‌شناسی / هوشنگ ابرامی از سه سازمان فید، ایفلا و یونسکو نام برده‌است.

۳- تاریخ و فلسفه کتابداری / ا.ک. موکهرجی؛ ترجمه اسدالله آزاد از فید و ایفلا یاد کرده‌است.

۴- درآمدی بر کتابداری / حسین مختاری معمار به فید، ایفلا و اسلیب پرداخته‌است.

و در کتب دیگر مثلاً پژوهشهای نوین اطلاع‌رسانی فقط به یک سازمان اشاره شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود علاوه بر تعداد کم تحقیق‌های انجام‌شده در این موضوع چون زمان بسیاری بر تألیف بعضی از این تحقیقات رفته است روزآمدی مطلوب را هم نخواهند داشت. و این در حالی است که با یک جستجوی ساده در اینترنت اطلاعات بالغ بر ده‌ها سازمان و مؤسسه بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی قابل‌بازایی است. بنابراین جا دارد برای رفع این نقیصه بطور جدی تحقیق مستقل و جامعی صورت گیرد.

۴- شناخت، خدمات و دیدگاههای سه سازمان بزرگ بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی

این پژوهش به معرفی سه سازمان بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد. ایفلا، فید و اسلیب نمونه‌ای از رشد و توسعه سازمانهای کتابداری و اطلاع‌رسانی در جهان امروزه هستند.

^۱ انجمن بین‌المللی آرشیو مواد شنیداری، انجمن بین‌المللی دبیرشکاران و اطلاع‌رسانان، انجمن بین‌المللی دوستداران کتاب، انجمن بین‌المللی کتابداران

اسپرانتو، انجمن بین‌المللی کتابداران حقوقی، انجمن بین‌المللی کتابداران دانشگاههای صنعتی، انجمن بین‌المللی کتابداران شرق‌شناس، انجمن بین‌المللی کتابداران

کتابخانه‌های شهرهای بزرگ، انجمن بین‌المللی کتابداران مدارس، انجمن بین‌المللی کتابداران موسیقی، انجمن بین‌المللی کتابداران و دبیرشکاران کشاورزی، انجمن

بین‌المللی ناشران، انجمن بین‌المللی ناشران علمی.

^۲ اسلیب، ایفلا، یونی‌سیست، مؤسسه بین‌المللی پژوهش ادبیات، مرکز بین‌المللی اطلاع‌رسانی کتابداری، لیبر، گروه کتابداری بین‌الملل، کمیته بین‌المللی

کتاب، فدراسیون بین‌المللی صفحه‌سراها، شورای بین‌المللی آرشیوها، دفتر بین‌المللی کتاب، فدراسیون بین‌المللی دکومانتاسیون و شورای بین‌المللی انجمن‌های

کتابداران.

فدراسیون بین‌المللی انجمنها و مؤسسات کتابداری (ایفلا)

International Federation of Library Association and Institutions (IFLA)

ایفلا در ۳۰ سپتامبر ۱۹۲۷ در شهر ادینبورگ اسکاتلند تأسیس شد و محل استقرار رسمی آن در شهر لاهه هلند است. ایفلا به همت نمایندگان ۱۴ انجمن کتابداری به وجود آمد و در پنجاهمین سال تأسیس خود با شرکت بیش از ۷۰۰ عضو وابسته از بیش از ۱۰۰ کشور خود را به جهانیان نشان داد. ایفلا اکنون دارای ۱۶۲۲ عضو اعم از کتابخانه‌ها، کتابداران و سازمانها و نهادهای فرهنگی از ۱۴۳ کشور جهان است و جشن ۷۵ سالگی آن قرار است در سال آینده (۲۰۰۲ میلادی) در گلاسکو اسکاتلند برگزار شود.

ایفلا خانه انجمن‌های کتابداری، کتابخانه‌ها و کتابداران است. هر کتابخانه‌ای و هر کتابداری بدون توجه به موضوع یا تخصصی، می‌تواند گروه خاص مربوطه خود را در تشکیلات هرمی شکل فعالیت‌های تخصصی ایفلا بیابد. ایفلا یکی از سازمانهای خوش‌شانس بین‌المللی است چون موادی که کتابداران با آنها سروکار دارند از نظر تعریف و مفهوم بین‌المللی است.

۱- اهداف ایفلا

هدف اصلی ایفلا «ارتقای همکاری، مباحثه، تحقیق و توسعه بین‌المللی در همه زمینه‌های کتابداری» است و برای رسیدن به این هدف عضویت خود را در تمام کشورها گسترش داده و همه شاخه‌های کتابداری را در حوزه کاری خود قرار می‌دهد. ایفلا می‌کوشد تا به عنوان مقامی مسئول از طرف حرفه کتابداری در جهان سخن گوید. اهداف جهان‌شمولی، جامعیت و نمایندگی وضعیت قانونی، جهت‌دهنده تشکیلات و برنامه‌های تخصصی ایفلا است.

اهداف ایفلا عبارتند از:

۱- ارتقای تفاهم بین‌المللی، همکاری، مباحثه، تحقیق و توسعه در همه زمینه‌های فعالیت کتابداری از جمله کتابشناسی، خدمات اطلاع‌رسانی، آموزش کارکنان و ایجاد تشکیلاتی است که کتابداری در موارد موردنظر بین‌المللی از طریق آن عرضه گردد.

۲- عهده‌دار شدن، حمایت کردن و هماهنگ ساختن مطالعات و پژوهش‌ها.

۳- گردآوری، بررسی، انتشار و اشاعه اطلاعات مربوط به فعالیت‌های کتابداری، کتابشناسی اطلاعات و آموزش.

۴- سازماندهی و برگزاری گردهمایی‌ها و کنفرانسهای تخصصی.

۵- همکاری با موسسات بین‌المللی در زمینه اطلاع‌رسانی، سندآرایی و آرشیوداری.

۶- ایجاد دفاتری برای انجام وظایف مشخص.

و به عهده گرفتن فعالیت‌های دیگری که در راه رسیدن به اهداف فرضیه‌ای و عملی در هر یک از زمینه‌های کاری کتابداری خواهد بود.

۲- سازمان و تشکیلات

ایفلا تشکیلاتی کاملاً دموکراتیک دارد. شورا (گردهمایی همه اعضا) بالاترین ارگان تصمیم‌گیرنده آن است. اعضا نامزدهای هیأت رئیسه را معرفی کرده، در گردهمایی همگانی (شورا) رأی‌گیری انجام گرفته، اعضای هیأت رئیسه انتخاب می‌شوند. اعضا می‌توانند در بخش‌های ایفلا ثبت‌نام کنند. در چنین صورتی اعضا می‌توانند نامزدهای کمیته‌های دائمی (گروههای مرکزی تخصصی) را برای این بخش‌ها معرفی و در رأی‌گیری جهت انتخاب آنان شرکت کنند. اعضای کمیته‌های دائمی تشکیل‌دهنده ارگان‌های مهم هدایت‌کننده تخصصی هستند. ایفلا در حقیقت مجموعه کل اعضا و ارگان‌های هدایت‌کننده حاصل این مجموعه است.

ایفلا از طریق دو نوع واحد تخصصی وظایف خود را انجام می‌دهد:

۱- گروه‌های تخصصی (۳۲ بخش، ۱۱ واحد میزگرد که در ۸ شاخه ایفلا قرار گرفته‌اند)

۲- برنامه‌های بین‌المللی

بخش‌ها و واحدهای میزگرد، واحدهای اصلی تخصصی هستند که نیمی از آنها با موضوع‌های مربوط به کتابخانه‌های خاصی سروکار دارند و نیمی دیگر با فعالیت‌های عمومی کتابخانه‌ها. ثبت‌نام اعضا در بخش یا بخش‌های انتخابی خود ضروری است. اعضا پس از ثبت‌نام می‌توانند نامزدهای خود را برای کمیته‌های دائمی معرفی کنند. بیش از ۴۵۰ متخصصی که از طرف اعضا انتخاب شده‌اند در این گروه‌های تخصصی مشغول به کارند. شاخه فعالیت‌های منطقه‌ای وضعیت متفاوتی نسبت به شاخه‌های دیگر دارد.

۳- شاخه‌ها، بخش‌ها و واحدهای ایفلا

۱- شاخه کتابخانه‌های پژوهشی عمومی

۱-۱ بخش کتابخانه‌های ملی

۱-۲ بخش کتابخانه‌های دانشگاهی و دیگر کتابخانه‌های پژوهشی عمومی

۱-۳ بخش کتابخانه‌های پارلمانی

۲- شاخه کتابخانه‌های تخصصی

۲-۱ بخش کتابخانه‌های دولتی

۲-۲ بخش کتابخانه‌های علوم اجتماعی

۳-۳ بخش کتابخانه‌های جغرافیا و نقشه‌های جغرافیایی

۴-۴ بخش کتابخانه‌های علوم و تکنولوژی

۵-۵ بخش کتابخانه‌های پزشکی و علوم زیستی

۲-۶ بخش کتابخانه‌های هنر

۳- شاخه کتابخانه‌هایی که در خدمت عموم مردم هستند.

۳-۱ بخش کتابخانه‌های عمومی

۳-۲ بخش کتابخانه‌هایی که در خدمت محرومین هستند.

۳-۳ بخش کتابخانه‌های روشندان

۳-۴ بخش کتابخانه‌های کودکان

۳-۵ بخش کتابخانه‌های مدارس

۳-۶ مراکز ملی جهت خدمات کتابداری (واحد میزگرد)

۳-۷ مراکز ملی جهت کتابداری (واحد میزگرد)

۳-۸ اینترنتامل INTAMEL (واحد میزگرد)

۳-۹ کتابخانه‌های سیار (واحد میزگرد)

۴- شاخه کنترل کتابشناختی

۴-۱ بخش کتابشناسی

۴-۲ بخش فهرست‌نویسی

۴-۳ بخش رده‌بندی و نمایه‌سازی

۵- شاخه مجموعه‌ها و خدمات

۵-۱ بخش دریافت و مبادله

۵-۲ بخش امانت بین کتابخانه‌ای و ارائه اسناد

۵-۳ بخش انتشارات ادواری

۵-۴ بخش انتشارات دولتی

۵-۵ بخش کتب نایاب و گرانبها

۵-۶ روزنامه‌ها (واحد میزگرد)

۶- شاخه مدیریت و تکنولوژی

۶-۱ بخش حفاظت

۶-۲ بخش ساختمان و تجهیزات کتابخانه

۶-۳ بخش تکنولوژی اطلاعاتی

۶-۴ بخش آمار

۶-۵ مدیریت انجمن‌های کتابداران (واحد میزگرد)

۶-۶ وسایل سمعی و بصری (واحد میزگرد)

۷- شاخه آموزش و پرورش

۷-۱ بخش آموزش و تربیت

۷-۲ بخش تئوری و پژوهش کتابخانه

۷-۳ تاریخ کتابخانه (واحد میزگرد)

۷-۴ ویرایشگران مجلات کتابداری (واحد میزگرد)

۷-۵ پژوهش در مطالعه (واحد میزگرد)

۷-۶ ادامه آموزش تخصصی (واحد میزگرد)

۸- شاخه فعالیت‌های منطقه‌ای

۸-۱ بخش آفریقا

۸-۲ بخش آسیا و اقیانوسیه

۸-۳ بخش آمریکای لاتین و کارائیب

۴- شش برنامه اصلی ایفلا

شش برنامه اصلی ایفلا شامل: کنترل کتابشناختی جهانی، برنامه بین‌المللی مارک، برنامه دسترسی جهانی به

انتشارات، برنامه حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه‌ای، برنامه برون‌مرزی انتقال داده‌ها و برنامه پیشرفت کتابداری در

کشورهای جهان سوم است.

۱- کنترل کتابشناختی جهانی (یو بی سی)

UBC) Universal Bibliographic Control)

این طرح در سال ۱۹۷۳ به وسیله ایفلا پیشنهاد شد. بدین ترتیب که یونسکو باید بهبود نظامی جهانی را که کنترل و مبادله اطلاعات کتابشناختی را تضمین کند جزو اهداف و سیاستهای اصلی خویش قرار دهد. بنابر این پیشنهاد، دفتر بین‌المللی کنترل جهانی کتابشناختی در ژوئیه ۱۹۷۴ افتتاح شد و با جذب دفتر فهرست‌نویسی ایفلا در خود، که مرکز آن در کتابخانه موزه بریتانیا بود، در همان سال رسماً کار خود را شروع کرد. هدف این نظام در دسترس قرار دادن همگانی و سریع اطلاعات کتابشناختی انتشارات اساسی و بنیادی همه کشورها است. در فرم ماشینی که قابل قبول برای همه ملل باشد. مفهوم کنترل کتابشناختی جهانی مستلزم ایجاد و تولید شبکه‌ای است متشکل از اجزای ملی که هر یک طیف گسترده‌ای از فعالیتهای انتشاراتی و کتابداری را عهده‌دار باشند. ادغام همه آنها در مرکز اصلی بین‌المللی، نظام کلی کنترل کتابشناختی جهانی را به وجود خواهد آورد.

۲- برنامه مارک بین‌المللی (آی ام پی)

IMP) International MARC Program)

داده‌های کتابشناختی ملی قابل خواندن با ماشین موجب تأسیس برنامه مارک بین‌المللی شد. این برنامه دارای دو هدف زیر است: ۱- تولید و نگهداری استاندارد مبادله داده‌ها. ۲- تهیه الگوی توافق‌نامه‌ای برای نحوه مبادله داده‌ها بین سازمانهای کتابشناختی ملی.

برنامه مارک بین‌المللی شامل دو پروژه فرعی است که اولی در کتابخانه ملی آلمان در فرانکفورت قرار دارد و دومی در کتابخانه ملی انگلستان. تحقیقات اولیه بیشتر در اطراف یونی‌مارک UNIMARC از جمله آزمایش و برآورد کارایی آن به منظور دستیابی به شیوه‌های مبادله دور می‌زند، و دومی مسئولیت نگهداری شکل (Format) یونی‌مارک و گسترش آن را برای نگهداری اطلاعات ملی و مستند برعهده دارد. IMP در رابطه بسیار نزدیک با UBC کار می‌کند و استانداردهای بین‌المللی کتابنامه‌نویسی (ISBD'S) را در یونی‌مارک به کار می‌گیرد.

۳- دسترسی جهانی به انتشارات (یو ا پی)

UAP) Universal Availability of Publication)

دسترسی جهانی به انتشارات، به منزله رکن اساسی توسعه اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و نیز اعتلای نفس عبارت است از بیشترین و وسیعترین دسترسی به انتشارات توسط هر کس، در هر جا و هر وقت که نیاز افتد. حصول بدین هدف محقق نمی‌شود مگر با اقدامات عاجل و برانداختن کلیه موانع اعم از مشکلات محلی یا بین‌المللی، و در تمام سطوح از چاپ یک نشریه جدید تا نگهداری ویرایشهای قبلی. پیشنهاد این طرح ابتدا در سال ۱۹۷۴ ارائه شد و سپس در سال ۱۹۷۸ موضوع چهل و چهارمین اجلاس سالیانه ایفلا در چکسلواکی قرار گرفت. در سال ۱۹۸۰ دفتر بین‌المللی دسترسی جهانی به انتشارات رسماً در بخش امانت کتابخانه ملی انگلستان شروع به کار کرد.

۴- برنامه حفظ و نگهداری مواد کتابخانه‌ای (پی‌اسی)

(PAC) Preservation and Conservation)

این برنامه دو هدف زیر را دنبال می‌کند: ۱- حصول اطمینان از اینکه انتشارات بومی اعم از چاپی و سمعی و بصری به‌منظور مطالعه و امانت، به‌طور دائم در سطح ملی حفظ و نگهداری شود. از این لحاظ و نیز به‌خاطر پروژه‌های دیگری که با هدف ایجاد سیاستها و نظامهای ذخیره منابع، در دست اقدام دارد، این برنامه با برنامه دسترسی جهانی به انتشارات رابطه نزدیک دارد. ۲- تهیه و گسترش شیوه‌های نگهداری منابع در شکلهایی غیر از شکل اصلی، با استفاده از وسایل مدرن و جدید تکثیر و تکنولوژی اطلاعات.

برنامه حفظ و نگهداری دارای دو جنبه است: گذشته‌نگر و آینده‌نگر. بنابراین هم شامل منابع قدیم است و هم جدید. جنبه گذشته‌نگر شامل فعالیتهای زیر است: شیوه‌های حفظ و نگهداری، شامل مواد، وسایل و تربیت متخصص. وضعیت کتابخانه‌ها که لاجرم عامل تعیین‌کننده حفظ و نگهداری منابع است و مدیریت اداره کتابخانه. جنبه آینده‌نگر در واقع به کاستن مشکلات موجود برای آینده توجه دارد و در نتیجه با تولیدکنندگان مواد کتابخانه‌ای (ناشر، چاپخانه، صحافی و...)، و نیز تولیدکنندگان کاغذ و سازمانهای دولتی همکاری نزدیک دارد تا از تولید کاغذهای غیراسیدی و صحافی بادوام برای کتابها و پیاپی‌ها و تولید موادی که تاب تحمل شرایط سخت اقلیمی را داشته باشد اطمینان حاصل کند.

۵- برنامه انتقال برون‌مرزی داده‌ها (تی‌دی‌اف)

این برنامه می‌کوشد که انتقال الکترونیکی داده‌ها را به‌منظور ذخیره و یا داده‌آمایی به‌وسیله کامپیوتر به ماوراء مرزها ترغیب کند. محتوای برنامه شامل ارتباط از پایانه (Terminal) به کامپیوتر، از کامپیوتر به کامپیوتر و کامپیوتر به پایانه است. اطلاعاتی که از طریق این برنامه منتقل می‌شود شامل طیف گسترده‌ای از موضوعهای مورد نیاز کشورهای رشد یافته و در حال رشد است. پایگاه اطلاعاتی موجود موضوعهای اساسی زیر را در بر می‌گیرد: اطلاعات علمی و فنی، اقتصاد کلان و تولید، امور مالی، امور اجتماعی و بهداشت، بازرگانی و حمل‌ونقل، اطلاعات مرجع در مورد سازمانها و شرکتها...

۶- برنامه پیشرفت کتابخانه‌های جهان سوم (ال پی)

ALP) Advancement of Librarianship in the Third World)

هدف از این برنامه ایجاد کوششی هماهنگ برای بهبود کتابخانه‌ها در جهان سوم است. بدیهی است که این مسأله در ایفلا سابقه‌ای طولانی دارد ولی تازگی آن در کوششی نهفته است که برای دسترسی به برنامه‌ای منسجم به‌نحوی که کتابخانه‌های جهان سوم خود بتوانند بر مبنای آن به توسعه و گسترش کتابخانه‌هایشان پردازند، اعمال می‌شود. محور اصلی این برنامه همکاری بین کتابخانه‌های جهان سوم است. گرچه هدفها و شیوه‌های کار کتابخانه در همه‌جا مشابه است، ولی امکانات آموزش مهارت‌های کتابداری، فضای اقتصادی که امور اجتماعی و فرهنگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و وضع مراجعان به کتابخانه که متأثر از امکانات تحصیلی آنان است، خواه و ناخواه اختلافهایی را به‌وجود می‌آورد.

۵- رابطه با سایر سازمان‌های بین‌المللی

ایفلا طی سالها، وجهه‌ای بین‌المللی به‌عنوان سخنگوی جهانی کتابداری کسب کرده‌است. در این مقام ایفلا مقام مشورتی در سطح A (بالترین سطح) برای یونسکو است. این بدان معنی است که یونسکو، به‌ویژه در برنامه اطلاعات عمومی (GIP) و در مواردی برای سایر برنامه‌ها زمانی که فکر می‌کند برنامه‌ها در حیطه تخصص ایفلا قرار دارد، با

ایفلا مشورت می‌کند. علاوه بر آن یونسکو با امضای قراردادهایی برای مطالعه و پژوهش و ترتیب دادن سمینارها و کلاس‌های کارآموزی از نظر مالی به ایفلا کمک می‌کند.

طی سال ۱۹۸۸ یونسکو حدود ۶۷۰۰۰ دلار آمریکایی برای انجام کارهای پژوهشی توسط ایفلا (۵۵٪) و تشکیل سمینار (۴۵٪) از طریق ایفلا، سرمایه‌گذاری کرده‌است. علاوه بر آن ایفلا برای سرمایه‌گذاری در انتشارات و تشکیل کنفرانس‌های عمومی سالانه، هر ساله مبلغ ۳۷۰۰۰ دلار آمریکایی دریافت می‌کند.

ایفلا منزوی نیست و مایل نیست که به تنهایی کار کند. ایفلا همکاری گسترده و روبه‌تزایدی با سازمان‌های بین‌المللی دولتی و غیردولتی دارد. سازمان‌های مشابه ایفلا در زمینه سندآرائی، فید (FID) و آرشیوداری آی.سی.آ (ICA) از همکاران نزدیک ایفلا هستند.

از سال ۱۹۷۶ که ایفلا اجازه یافت در مقام مشاوره نیز انجام وظیفه کند، ۱۵ سازمان از آن استفاده کرده و باب ارتباط و همکاری با ایفلا را گشوده و به آن ادامه داده‌اند. از طرف دیگر ایفلا در رابطه با شورای بین‌المللی علمی (ICSU)، سازمان جهانی استاندارد (ISO) و سازمان جهانی مالکیت معنوی (WIPO) از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

بارور نگهداشتن همه این ارتباطات از طریق مبادله اطلاعات و مشاوره از مهمترین کارهای ایفلا است و با قدرت و نیروی تمام انجام می‌گیرد.

۶- عضویت و وابستگی

طبق اساسنامه ایفلا فدراسیون از اعضا و وابسته‌ها تشکیل خواهد شد؛ و اعضای اتحادیه مرکب از گروه‌های زیر خواهد بود:

الف- اعضای انجمنی: انجمن‌های کتابخانه‌ها، کتابداران، مدارس کتابداری و همچنین مؤسسات کتابشناختی و پژوهشی که کار آنها در درجه اول در ارتباط با اجرای اهداف فدراسیون است.

اعضای انجمنی باید در داخل چهارچوبه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی ملی، چندملیتی یا بین‌المللی فعالیت داشته باشند. در کشورهایی که انجمن کتابداری وجود ندارد ولی ارگانی نماینده جامعه کتابداران آنها است، ممکن است این ارگان به‌عنوان عضو انجمنی پذیرفته شود.

ب- اعضای مؤسسه‌ای: کتابخانه‌ها، مدارس کتابداری، مؤسسات پژوهشی و کتابشناختی و سایر مؤسسات و ارگان‌هایی که کار آنها عمدتاً در ارتباط با اجرای اهداف فدراسیون است. وابستگی به فدراسیون باید برای گروه‌های زیر امکان‌پذیر باشد:

الف- انجمن‌های وابسته: مؤسسات و ارگان‌هایی که عمدتاً با فعالیت‌های کتابداری و کتابخانه‌ها سروکار ندارند ولی مایلند علاقه و حمایت خود را از اهداف ایفلا نشان دهند.

ب- اشخاص وابسته: افرادی که مایلند علاقه و حمایت خود را از اهداف ایفلا نشان دهند.

انواع عضویت و وابستگی: اعضای انجمنی و اعضای مؤسسه‌ای حق رأی‌دادن در همه موارد و همه گردهمایی‌ها را دارند.

وابسته‌ها بدون حق رأی هستند.

حق عضویت

۱- اعضای انجمنی هر کشور جمعاً یک حق عضویت سالانه می‌پردازند که مبلغ ۱٪ درصد سهم پرداختی آن کشور به یونسکو است. اطلاعات دقیق را از مرکز ایفلا می‌توان کسب کرد. حداقل حق عضویت برای هر انجمن عضو، مبلغ ۵۹۵ فلورن هلند برای مجموع اعضای انجمنی آن کشور (اعم از کشورهای پیشرفته و در حال پیشرفت) است. انجمن‌های بین‌المللی عضو مبلغ ۵۹۵ فلورن هلند می‌پردازند. هر انجمن عضو می‌تواند در ۴ بخش (و یک بخش منطقه‌ای برای انجمنی که در کشور واقع در منطقه کشورهای جهان سوم قرار دارد) ثبت‌نام نماید.

۲- اعضای مؤسسه‌ای سالانه مبلغ ۶۰۰ فلورن هلند به‌عنوان حق عضویت می‌پردازند و می‌توانند در دو بخش (و یک بخش منطقه‌ای) ثبت‌نام کنند.

۳- اشخاص وابسته مبلغ ۱۵۰ فلورن هلند حق عضویت می‌پردازند و می‌توانند در یک بخش ثبت‌نام کنند.

۴- چنانچه اعضا یا وابسته‌ها مایل به ثبت‌نام در بخش‌های بیشتری باشند برای عضویت در هر بخش باید مبلغ

۱۰۰ فلورن هلند اضافه‌تر پرداخت کنند.

بودجه ایفلا

ایفلا طی سالیان متوالی از مزیت دریافت مرتب مبالغی از طرف گروهی از مؤسسات، آژانس‌ها و شرکت‌ها

برای مصارف عمده زیر برخوردار بوده‌است.

- سمینارها و کلاس‌های کارآموزی

- طرحهای مطالعاتی و پژوهشی

- بورس‌های تحصیلی

ایفلا کمکهای مؤثری از مؤسسات زیر دریافت کرده‌است:

- یونسکو

- دولت آمریکا از طریق کمیسیون ملی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی

- شورای منابع کتابخانه‌ای

- آژانس توسعه بین‌المللی کانادا و...

تأمین هزینه‌های ایفلا تا حد زیادی بستگی به تنوع و کیفیت فعالیت پیشنهادی، تخصصی و مهارت افراد درگیر

در فعالیت و عامل تورمی مورد انتظار دارد. بنابراین این بخش از فعالیت تخصصی ایفلا بسیار مهم است. طرحها و

پیشنهادهای خوبی که در سمینارها ارائه می‌شود کمکهای مالی لازم را فراهم می‌آورد. علاوه بر این از اعضای انجمنی

ایفلا که قادر به پرداخت حق عضویت سالانه خود نیستند حمایت شده است و حمایت‌کنندگان اکثراً از دیگر اعضای

ایفلا هستند.

۷- انتشارات

انتشارات ادواری اصلی ایفلا عبارتند از:

۱- فهرستنویسی بین‌المللی International Cataloguing

۲- سالنامه ایفلا

۳- فصلنامه ایفلا

۴- راهنمای ایفلا (دو سال یکبار)

خلاصه مذاکرات کنفرانسهای عمومی از عمده انتشارات ایفلا است. گروههای مختلف نیز خبرنامه‌هایی را منتشر می‌کنند.

۸- کنفرانسهای سالانه ایفلا

ایفلا از سال ۱۹۲۸ تاکنون به استثنا سالهای ۱۹۴۶-۱۹۴۰ (به دلیل مشکلات جنگ جهانی دوم) کنفرانسهای سالانه برگزار می‌کند. تا کنون ۶۶ کنفرانس سالانه برپا شده است که اولین آن در رم ۱۹۲۹ و آخرین آن در اورشلیم ۲۰۰۰ بوده است. کنفرانس سال جاری در بوستون و سال ۲۰۰۲ در گلاسکو برپا خواهد شد.

۹- سایر فعاليتها

۱- ایجاد نظام بین‌المللی امانت مواد در سال ۱۹۵۴ که بر اساس قواعدی واحد توسط چند کشور به اجرا گذاشته شد.

۲- برقراری جایزه سونِما که هر دو سال یکبار به میزان ۱۰۰۰ فرانک سویس به بهترین نویسنده اثری در موضوعی خاص اعطا می‌شود.

۳- ایجاد دفاتر محلی در آفریقا: داکار (سنگال)، آسیا و اقیانوسیه: بانکوک (تایلند) و آمریکای لاتین: سائوپولو (برزیل).

۴- افتتاح سایت ایفلا با نام ایفلانت در سال ۱۹۹۳ به میزبانی کتابخانه ملی کانادا با آدرس:

www.ifla.org

فدراسیون بین‌المللی دکومانتاسیون (فید)

International Federation for Documentation (FID)

پل اتله و هنری لافونتن در سپتامبر ۱۸۹۵ مؤسسه بین‌المللی کتابشناختی را در بروکسل تأسیس کردند. در سال ۱۹۳۱ این مؤسسه به مؤسسه بین‌المللی دبیزش تغییر نام داد و در سال ۱۹۳۷ به فدراسیون بین‌المللی دبیزش تغییر نام یافت. فید در سال ۱۹۲۴ با پنج عضو بین‌المللی تبدیل به یک فدراسیون شد. اداره مرکزی فید در لاهه قرار دارد. فید اکنون ۳۵۰ عضو از ۹۰ کشور جهان دارد.

۱- اهداف فید

مؤسسه بین‌المللی کتابشناختی با هدف اصلی تهیه فهرست کتابشناختی جهانی به وجود آمد با این قصد که این فهرست به نمایه رده‌بندی شده جامعی برای تمام اطلاعات منتشره تبدیل گردد. اکنون نیز مهمترین فعالیت فید تدوین، گسترش، نگهداری و مدیریت رده‌بندی دهدهی جهانی U.D.C است. سایر اهداف فید عبارتند از:

۱- فراهم آوردن کتابداران و سازمانهای کلیه کشورها برای رفع مشکلات آنها در مورد دکومانتاسیون.

۲- بهبود بخشیدن به جنبه‌های عملی و نظری دبیزش در کلیه ابعاد و شکلها به منظور ایجاد شبکه دبیزش.

۳- تدوین راهنماهای اساسی برای کارکرد سازمانهای عضو.

۴- سامان بخشیدن به مبادله اطلاعات بین سازمانهای عضو.

۵- هدایت کنفرانسهای مربوط به دکومانتاسیون.

۶- تدوین و توزیع و فروش پایندها و کتابهای مربوط به دکومانتاسیون.

۷- همکاری با سایر سازمانها.

۸- هموار کردن راه برای رسیدن به اهداف فوق.

۲- سازمان و تشکیلات

هیأت مدیره فید مرکب است از مجمع عمومی، شورا و کمیته اجرایی. مجمع عمومی عالی ترین نهاد فدراسیون است که هر دو سال یکبار تشکیل می شود. شورا از یک رئیس، سه نایب رئیس، یک صندوق دار، دوازده عضو مشاور، یک عضو افتخاری و دبیر کل تشکیل یافته است. کمیته اجرایی شامل کارمندان و دبیر کل است. دبیرخانه مرکزی فید در لاهه، به عنوان ادارات مرکزی سازمانی و اداری فید عمل می کند. یو. دی. سی. دارای دبیرخانه ای دائم در آن است.

۴- کمیته ها و کمیسیونهای منطقه ای

کمیته های فید عبارتند از:

۱- کمیته مرکزی رده بندی: نظارت بر ویرایش و گسترش رده بندی یو. دی. سی

۲- کمیته پژوهشهای رده بندی: فعالیت در حوزه رده بندی و نمایه سازی.

۳- کمیته اصطلاحات اطلاع رسانی و دبیرشی: تحقیق در وضعیت موجود، نظریات، روشها و مسائل وابسته به اصطلاحات.

۴- کمیته آموزش و تربیت: تحقیق در وضعیت موجود، روشها و مسائل آموزشی در علوم اطلاع رسانی و دبیرشی.

۵- کمیته اطلاع رسانی صنعتی: فراهم کردن عرصه ای حرفه ای در سطح جهانی به منظور گردآوری، ارزیابی و مبادله آراء، روشها و ابزار شناسایی و برآورد نیازهای استفاده کنندگان نهایی در صنعت.

۶- کمیته سنجش اطلاعات: ارزیابی روشها و مفاهیم کاربرد ریاضیات در علوم اطلاع رسانی.

۷- کمیته مسائل زبان شناسی در دبیرش: پژوهش در علوم اطلاع رسانی از نظر مسائل زبانی.

۸- کمیته اطلاع رسانی و دبیرش پروانه های اختراعات: پیشبرد استفاده از اطلاع رسانی پروانه های اختراعات.

۹- کمیته تحقیقات در اصول نظری علوم اطلاع رسانی: توسعه نظریه علوم اطلاع رسانی و تأثیر متقابل آن در

سایر نظامهای علمی.

۱۰- کمیته دبیرش در علوم اجتماعی: ترویج خدمات اطلاع رسانی و دبیرشی در حوزه علوم اجتماعی.

کمیسیونهای منطقه‌ای فید عبارتند از: ۱- کمیسیون منطقه آمریکای لاتین. ۲- کمیسیون منطقه آسیا و اقیانوسیه.

۳- کمیسیون منطقه آفریقا.

۵- رابطه با سایر سازمان‌های بین‌المللی

فید با بسیاری از سازمانهای بین‌المللی نظیر یونسکو، ایزو، فائو، یونیدو، ایکا و ایفلا همکاری مشاوره‌ای دارد.

فید وابسته علمی شورای بین‌المللی اتحادیه‌های علمی است.

۶- عضویت و وابستگی

از هر کشور تنها یک مؤسسه می‌تواند عضو ملی محسوب شود. سایر اشخاص و مؤسسات می‌توانند به‌صورت

عضو وابسته درآیند.

۷- انتشارات

انتشارات ادواری اصلی فید عبارتند از:

۱- بولتن خبری فید؛ ماهانه به‌جز ماههای ژوئیه و اوت.

۲- گردهمایی بین‌المللی اطلاع‌رسانی و دبیرشی؛ فصل.

۳- گسترش و اصلاحات یو.دی.سی.؛ سالانه و درهم کرد سه سال یکبار.

۴- راهنمای فید؛ هر دو سال یکبار.

کمیسیونهای منطقه‌ای و بعضی از کمیته‌ها خبرنامه‌هایی خاص منتشر می‌کنند. خلاصه مذاکرات کنگره‌ها،

رده‌بندی دهدهی جهانی (در ویرایشهای مختلف)، دستنامه‌ها و راهنماها نیز از انتشارات فید هستند.

انجمن کتابخانه‌های تخصصی و دفاتر اطلاع‌رسانی (اسلیب)

Association of Special Libraries and Information Bureau (ASLIB)

انجمن کتابداران کتابخانه‌های تخصصی و دفاتر اطلاع‌رسانی در سال ۱۹۲۴ شروع به کار کرد و در سال ۱۹۴۹ با جامعه بین‌المللی کتابشناختی انگلستان ادغام شد و نام اسلیب را برای خود پذیرفت. تعداد اعضای اسلیب ۲۵۰۰ نفر از ۸۰ کشور و شامل اعضای از کتابخانه‌های تخصصی و برخی از کتابخانه‌های عمومی، ملی و دانشگاهی است.

۱- اهداف و وظایف اسلیب

۱- ارائه خدمات اطلاع‌رسانی.

۲- تهیه فهرست مقالات علمی و فنی ترجمه شده به انگلیسی.

۳- جمع‌آوری آمار مترجمین.

۴- تشکیل کلاسهای کارآموزی و دوره‌هایی درباره جنبه‌های تخصصی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

۵- تحقیقات در زمینه مشکلات مدیریت اطلاعاتی و ارائه خدمات مشورتی و راهنمایی در این زمینه.

۶- تشکیل کنفرانس سالیانه، تشکیل جلسات فرعی متعدد.

۷- همکاری با سازمانهای دیگر

۲- رابطه با سایر سازمان‌های بین‌المللی

اسلیب با سازمانهای بین‌المللی دیگر نظیر انجمن کتابداران، انستیتو دانشمندان اطلاع‌رسانی و جامعه آرشیوداران

همکاری دارد.

۳- انتشارات

اسلیب نشریات زیر را به صورت ادواری چاپ می‌کند:

۱- اطلاعات اسلیب.

۲- مجله دکومانتاسیون.

۳- خلاصه مذاکرات اسلیب.

۴- راهنمای اسلیب.

۵- دستنامه کتابداری تخصصی.

نتیجه گیری

با نگاهی به سه سازمان بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی در صفحات پیشین به‌عنوان نمونه‌ای از ده‌ها سازمان از این نوع، از یک طرف اهمیت و ضرورت وجود چنین سازمانهای معلوم می‌شود و از طرف دیگر جایگاه رفیع علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی در جهان امروزی مشاهده می‌شود.

ایفلا به‌عنوان سخنگوی کتابداران در جهان بالاترین مقام مشورتی یونسکو را دارد و سایر سازمانهای مشابه نیز هر کدام به نوبه خود در سطوح بالای مشورتی قرار دارند.

بین‌المللی بودن این سازمانها جنبه بارز و شاید عامل بقای دیرپای آنان باشد. در جهانی که حکومت‌های سیاسی و احزاب و قدرتها مدام در حال تغییر و تحولند، بقای ۱۰۰ ساله فید و یا ۷۵ ساله ایفلا و یا ۵۰ ساله اسلیب قابل توجه است.

همچنین برنامه‌های بلندمدت و میان‌مدت بین‌المللی این سازمانها که در اکثر نقاط جهان به‌مورد اجرا در می‌آید و عموماً به موفقیت قابل توجهی هم دست می‌یابد؛ از دیگر نکات بارز این سازمانها است. اگر به مسائل بالا وضع استانداردهای جهانی و ایجاد نظام‌های بین‌المللی در جنبه‌های گوناگون علوم کتابداری را هم اضافه کنیم نقش روزافزون این سازمانها را متوجه خواهیم شد.

به‌طور خلاصه پیشبرد اهداف و حفظ و توسعه حرفه کتابداری در جهان و دستیابی به سایر اهداف گفته‌شده بدون وجود سازمانهای بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی امکان‌پذیر نیست.